

Så här fungerar vår demokrati

Innehåll

Finland är en demokrati	3
Finländska värden	5
Grundlagen.....	7
Rättigheterna gäller alla	8
Statsmakten tillhör folket	12
Finland är en rättsstat	17
Medborgaren kan påverka	18

LÄTT LÄST

Utgivare: Justitieministeriet/ Programmet för politisk medborgarpåverkan, LL-Center

Redaktör: Ari Sainio

Intervjuer: Meri Valkama

Arbetsgrupp: Seppo Niemelä, Satu Paasilehto, Aki Asola, Henna-Leena Kallio, Anne Järvinen, Maria Wakeham.

Layout: Hannu Virtanen

Bilder: Meri Valkama, Rundradion, Lehtikuva, Irmeli Jung, Aki Roukala, Väestöliitto-Befolkningsförbundet

Tryck: Primus Paino Oy 2007

Översättning från finskan: Tomas von Martens

Finland är en demokrati

Ordet demokrati betyder folkvälde, det vill säga att folket har makt att själv fatta beslut om sådant som gäller dem. I praktiken går det till så att medborgarna i allmänna val väljer sina representanter till riksdagen och kommunfullmäktige. Sedan fattar riksdag och kommunfullmäktige beslut i gemensamma ärenden.

Demokrati är att välja

Det kan ibland vara svårt att besluta om något. Medborgarna kan ha mycket olika åsikter. Till exempel kan det finnas många åsikter om hur skattemedlen skall användas. Skall man med skattemedel bygga idrottsarenor eller kanske ett nytt operahus? Vem har rätt att få vård, och vem har rätt att få stöd från samhället för sin utkomst?

Demokratin innebär en fortgående diskussion om gemensamma ärenden och värderingar. Man funderar tillsammans på vilka fördelarna och nackdelarna är med olika beslut. Medborgarna beslutar om hurudant Finland är och i vilken riktning landet skall utvecklas.

Den finländska demokratin grundar

sig på medborgarnas delaktighet. Det är viktigt att medborgarna följer med beslutsfattandet och tar ställning till de ärenden som behandlas. På det sättet kan man försäkra sig om att man i besluten beaktar olika åsikter.

Inte endast majoritetens makt

I många saker är det majoritetens åsikt som avgör. Det förslag som får mest röster vinner alltså oftast. Men även en minoritet kan påverka besluten. Om en minoritet framför sin åsikt på ett övertygande sätt kan det hända att majoriteten ändrar sin åsikt.

Vad är demokrati?

- I en demokrati har folket makt att bestämma om landets angelägenheter.
- Fria och ärliga val är en förutsättning för att valen skall vara demokratiska. Medborgarna avgör vem som representerar dem.
- I en demokrati beaktar man olika minoriteters rättigheter och åsikter.

Finländska värden

Vissa värden och principer förenar finländarna.

Dessa värden utgör också grunden för olika beslut.

De olika värdena har formats under en lång tid.

Våra värden har formats av finländarnas sinnelag, och av den evangelisk-lutherska kyrkan, av Finlands historia och läge i de nordliga Europa.

Frihet

Innan Finland blev självständigt var landet i 500 år en del av Sverige, och efter det i 100 år en del av Ryssland. Avstånden var långa.

Finländarna levde långt borta från dem som hade makten.

Därför vande de sig vid att fungera självständigt och också att bära ansvar för sina handlingar och beslut.

Finland blev självständigt 1917.

I samband med att Finland blev självständigt drabbades landet av ett svårt inbördeskrig.

Endast 20 år efter detta försvarade Finland sin självständighet i två krig mot Sovjetunionen.

De hårda krigsåren och återhämtningen efter kriget lämnade sina spår i samhället.

Efter kriget började en period då man byggde upp landet igen.

Samtidigt blev landets ekonomi starkare. Kriget och tiden efter dem har lärt oss att samarbete lönar sig i längden.

Jämlikhet

Jämlikheten mellan kvinnor och män, har långa anor i Finland.

Finländska kvinnor är självständiga. Genom hela vår historia har kvinnorna tillsammans med männen deltagit i att bygga upp vårt samhälle.

Finländska kvinnor fick fulla politiska rättigheter år 1906, som de första kvinnorna i världen. Kvinnor har fått rösta och ställa upp som kandidater i val redan under hundra år. Arbetet för större jämlikhet fortsätter.

Utbildning

Yrkeskunskap och utbildning värdesätts högt av finländarna. Föräldrar vill gärna att deras barn skall få en god utbildning. En god utbildningsnivå har hjälpt företag till större framgång. Finland har också satsat mycket på forskning och utveckling.

Arbete

Finländarna värdesätter arbete. I Finland har man vant sig vid att leva under svåra klimatförhållanden och att klara sig över en lång vinter. Kanske är det därför som finländarna värdesätter planering, flit, samarbete och uthållighet, det vill säga sisu. Sisu är ett typiskt finskt ord som betyder att någon har uthållighet och viljekraft.

Förtroende

Finländaren värdesätter att man är ärlig och rakt på sak. I allmänhet litar finländarna på andra människor. Finländarna litar också på att myndigheterna behandlar alla medborgare på samma sätt. Finland hör till de länder som är minst korruperade. Att ta emot mutor är lagstridigt och stötande.

Ansvar för andra människor är en viktig princip i det finländska samhället.

Mångkulturalitet

Finland har alltid varit ett mångkulturellt land. Den svenskspråkiga minoriteten och den samiska minoriteten har erkänd ställning i samhället.

I Finland finns två folkkyrkor. Den evangelisk-lutherska och den ortodoxa. Dessutom finns det många olika religiösa samfund i Finland. Den kulturella mångfalden har de senaste åren blivit allt större.

Värden som hör ihop med demokrati:

- individens frihet
- jämlikhet
- tolerans

Grundlagen

Landets viktigaste lag är grundlagen. Den gäller alla medborgare oberoende av kön eller religion. Grundlagen ger en bild av vad som anses som viktigt och värdefullt i Finland.

Landets förvaltning utgår från grundlagen. I den finns också medborgarnas grundläggande rättigheter och skyldigheter inskrivna. Rättigheterna skyddar individen mot förtryck och godtycke. Ingen får kränka en annan persons grundläggande rättigheter, inte ens en medlem i samma familj.

De grundläggande rättigheterna gäller alla, även dem som inte har rösträtt. Rättigheterna skyddar även de utlänningar som bor i Finland.

Till de viktigaste skyldigheterna hör skyldigheten att delta i landets försvar, skyldigheten att betala skatt och det gemensamma ansvaret för miljön.

Paavo Lipponen
riksdagens talman

“Jag är glad över att Finland har världens kanske starkaste demokratiska styre. Jag hoppas ändå att man skulle värdesätta den finländska demokratins anor mera. Jag önskar speciellt att man skulle värdesätta det att finlands befolkning redan på 1930-talet klart tog ställning för demokrati.

I min uppgift som riksdagens talman har jag upplevt som viktigt att stöda den parlamentariska demokratin, att försvara oppositionen och varje riksdagsledamots rättigheter”.

Grundlagen

- gäller alla
- utgör grunden för förvaltningen
- innehåller medborgarnas rättigheter

Rättigheterna gäller alla

I grundlagen räknar man upp vilka rättigheter och skyldigheter finländska medborgare har. Här nedan räknar vi upp de viktigaste rättigheterna.

Likhet inför lagen

Alla människor är lika inför lagen. Det betyder att ingen får behandlas olika på grund av kön, ålder, ursprung, språk, religion, handikapp eller någon annan personlig orsak. Också barn måste behandlas jämlikt som individer.

Okränkbarhet, trygghet

Alla har rätt till sitt liv, till personlig frihet, okränkbarhet och trygghet. De här rättigheterna kan inte begränsas ens av de egna familjemedlemmarna, eller andra närstående.

Fri rörlighet

Finländarna har frihet att röra sig i landet och kan själva fritt välja var de vill bo.

Man får inte hindra en finländsk medborgare från att komma in i landet eller utvisa honom eller henne ur landet.

Inte heller får man utlämna eller förflytta honom till ett annat land.

En utlänning får inte utvisas ur landet, utlämnas eller skickas tillbaka till ett annat land om han då skulle hotas av dödsstraff, tortyr eller något annat som kränker hans människovärde.

Skydd av privatliv och egendom

Medborgarna har rätt till privatliv och hemfrid. En annan persons brev eller annat personligt meddelande får man inte läsa utan lov. Man får inte avlyssna andras telefonsamtal. Det finns vissa undantag från detta. Om dessa står det skilt i lagen.

Grundlagen skyddar också varje persons privata egendom.

Religions- och samvetsfrihet

Alla har rätt att bekänna och utöva sin egen tro. En medborgare kan höra eller låta bli att höra till något religiöst samfund. Ingen får kränka någon annans religionsfrihet och staten kan inte blanda sig i den.

Yttrandefrihet och offentlighet

Alla i Finland har yttrandefrihet. Myndigheters handlingar och andra dokument är offentliga. Alla har rätt att ta del av den information som finns i offentliga handlingar och dokument.

Mötes- och föreningsfrihet

Alla har rätt att ordna möten och delta i dem. Alla har rätt att grunda en förening, att höra till en förening och delta i föreningens verksamhet. Alla har också rätt att inte höra till en förening. Man kan inte tvingas höra till någon förening.

I en demokrati är också en demonstration ett lagligt och accepterat sätt att uttrycka sin åsikt offentligt. Våld och skadegörelse är dock inte tillåtet i samband med en demonstration.

Ulla Topi

Viceordförande i föreningen

Me itse r.f. (Vi själva)

“Tack vare den finländska demokratin har jag möjlighet att lyfta fram frågor som handlar om de handikappades grundläggande friheter och mänskliga rättigheter. Jag är med i kommunens byggnads- och miljönämnd och i de handikappades råd. Jag kan påverka både på nationell nivå och i det europeiska handikappforumet.”

Antti Helin

redaktör

“I ett land där demokratin fungerar så bra som i Finland kan det vara svårt att se själva demokratin. I länder där demokratin inte fungerar, kan det vara lättare att se bristen på demokrati. I Finland tänker vi sällan på demokratin, för vi har inget behov av det. Demokratin blir mera osynlig när allting fungerar någorlunda bra.”

Rätt till utbildning

Alla har rätt till en kostnadsfri grundutbildning. Det här gäller också till exempel personer som på grund av handikapp behöver specialundervisning. Alla skall ha samma möjligheter att få också annan utbildning än enbart grundutbildning. Fattigdom får inte vara ett hinder för utbildning.

Rätt till arbete och näringsfrihet

Var och en har rätt att själv välja sitt arbete. Ingen får avskedas från sitt arbete, om det inte finns lagenliga skäl. Myndigheterna skall sträva efter att främja sysselsättningen och trygga rätten till arbete för var och en.

Rätt till socialskydd

Medborgaren har rätt till skälig utkomst och omsorg. Om en medborgare inte klarar av att skaffa sig en skälig utkomst, har hon eller han rätt att få stöd av staten.

Lina Rosenstedt,
skolelev

“Jag tycker att det är bra att vi har demokrati i Finland, för då kan de vuxna rösta i val och folket får en sådan president som de flesta vill ha. När jag fyller 18 år får jag också själv rösta. Jag såg en gång ett program från ett land, där en del av människorna inte alls fick påverka i landets ärenden. Det är dumt. Vi har det bättre i Finland”.

Unelma Bollström,
*social-
handledare*

Välståndet i Finland beror på att vi har demokrati. Det är mycket viktigt att demokratin är en del av våra liv, för utan den skulle vi sakna service och många förmåner”.

Fria medier är en del av demokratin

Den yttrandefrihet som grundlagen garanterar gäller också medierna. Tidningar, television och andra medier fungerar fritt och självständigt. Staten blandar sig inte i mediernas innehåll.

Rundradion är underställd riksdagen i kraft av en egen lag.

I medierna för man en ständig diskussion om hur demokratin fungerar och om hurdana beslut som fattas. Medierna ger medborgarna mångsidig information om olika saker. På basen av informationen kan vi själva forma våra åsikter.

Statsmakten är folkets

Alla medborgare skall ha samma rättigheter och möjligheter att delta i skötseln av gemensamma ärenden. När det fattas beslut skall man beakta folkets åsikter. Medborgarna är de bästa experterna på sina egna liv.

Riksdagen stiftar lagar

Folket representeras av riksdagen som väljs genom val. Riksdagsval hålls vart fjärde år. I riksdagsvalet väljs 200 riksdagsledamöter till riksdagen.

Riksdagens viktigaste uppgift är att stifta lagar. Riksdagen fattar också beslut om statens ekonomi och andra viktiga ärenden som gäller staten, till exempel internationella avtal.

Regeringen bereder

Riksdagen väljer en regering som hjälper den i beredningen av ärenden. Regeringen kallas ibland med ett annat namn för statsrådet. Regeringen bereder de förslag eller propositioner som riksdagen skall ta ställning till. Regeringen verkställer de beslut som riksdagen har fattat.

Regeringen består av en statsminister och så många ministrar som behövs. Ministern leder ministeriet där tjänstemän bereder de ärenden som hör till ministeriets verksamhetsområde.

Riksdagen kan tvinga regeringen att avgå om den inte är nöjd med regeringens arbete.

Presidenten stadfäster

Genom val väljs också republikens president. Presidentval hålls vart sjätte år. Samma person kan vara president två perioder efter varandra.

Presidentens viktigaste uppgift är att leda Finlands utrikespolitik tillsammans med regeringen. De flesta av presidentens beslut är sådana som regeringen har föreslagit.

Presidenten stadfäster lagar som riksdagen har godkänt. Han eller hon är också överbefälhavare för Finlands försvarsmakt. Presidenten beslutar om krig och fred med riksdagens godkännande.

Kommunerna har självstyrelse

Finland är indelat i kommuner. Kommunerna har självstyrelse, vilket betyder att de själva beslutar om sina egna ärenden.

Kommunerna ordnar många slag av service för kommuninvånarna, till exempel dagvård för barnen, grundutbildning samt hälso- och socialservice. Kommunerna samlar in kommunalskatt av sina invånare och med de här pengarna betalas servicen.

Kommuninvånarna röstar och väljer

på det sättet sina representanter till kommunfullmäktige. Fullmäktige beslutar om kommunens ärenden. Hur många som sitter i fullmäktige beror på hur stor kommunen är. Besluten bereds av kommunstyrelsen och i nämnder där det sitter representanter för invånarna.

I lagen betonas att kommunerna skall främja invånarnas möjligheter att påverka och delta i besluten. Kommunen kan till exempel ta reda på invånarnas åsikter innan ett beslut fattas. Ett sätt är att ordna kommunal folkomröstning om något viktigt ärende, till exempel om en kommun skall sammanslås med en annan kommun.

Invånarna hörs till exempel också i ärenden som gäller markanvändning och planering och i ärenden som gäller service och tjänster för invånarna.

Kommuninvånarna har möjlighet att ta initiativ i ärenden som hör till kommunens kompetensområde. Initiativet måste behandlas i kommunens beslutande organ.

Internationella avtal

Finländska medborgare är också medborgare i Europeiska unionen, alltså EU. EU har idag 27 medlemsländer och Finland är ett av dem.

EU:s målsättning är att öka samarbetet mellan länderna.

EU:s bestämmelser påverkar de finländska lagarna.

Finland måste anpassa sina lagar efter EU:s bestämmelser.

Finland deltar i beslutsfattandet inom EU. Finland väljer genom val 13 representanter till Europaparlamentet som har representanter från alla medlemsländer.

Finland berörs också av många internationella avtal som Finland har godkänt.

Till dem hör till exempel Förenta nationernas, det vill säga FN:s, deklaration om mänskliga rättigheter. Länder som följer deklarationen tillåter inte handlingar som kränker människovärdet.

Finländaren och Europeiska unionen

- Beslut som fattats i EU gäller i Finland.
- Finland är med och fattar beslut i EU.
- Finländarna väljer Finlands representanter till EU-parlamentet.

Vem får rösta i val?

En medborgare har rösträtt i val och i folkomröstningar när han har fyllt 18 år.

Utlänningar som bor stadigvarande i landet får delta i kommunalval och i kommunala folkomröstningar.

Varje finländsk medborgare som har fyllt 18 år får rösta i:

- riksdagsval
- presidentval
- val till Europaparlamentet
- kommunalval
- rådgivande folkomröstningar

Utlänningar som bor stadigvarande i Finland och som har fyllt 18 år får rösta i:

- kommunalval
- kommunal folkomröstning

Medborgaren röstar på en kandidat. Alla val är hemliga. Ingen behöver veta vem man har röstat på.

Val

Medborgarna väljer genom val

- riksdag vart fjärde år
- president vart sjätte år
- Finlands representanter till EU-parlamentet vart femte år.
- representanter till kommunfullmäktige vart fjärde år.

**Zahra
Abdulla,**
barnmorska

”Tack vare att vi har demokrati i Finland kan jag påverka frågor som gäller mig själv, till exempel min hälsa, min utbildning och hur många barn jag vill ha. Jag får leva i fred och njuta av livet. Jag får också rösta och ställa upp som kandidat i val och det är viktigt för mig. Jag vill påverka samhället jag själv lever i”.

**Elina
Gusatinsky,**
*chef-
redaktör*

”Jag har funderat mycket på vad demokrati är. Jag ser att varje invånare i landet litar på att man med hjälp av demokratin får en rättvis och jämlik behandling. Ändå tycker jag att människorna borde vara på sin vakt och se till att demokratin

**Bettina
Sågbom,**
redaktör

”I Finland har minoriteter många rättigheter. Till exempel får vi finlandssvenskar fritt använda vårt modersmål. Så är det inte i alla länder.

När man bor i ett demokratiskt land så kommer man inte alltid ihåg att tillräckligt värdesätta att vi har det så bra. Vi klagat ofta på många saker fast vi egentligen har det ganska bra. Den västerländska demokrati som vi har är så nära ett perfekt politiskt system som något kan vara”.

faktiskt förverkligas. Det gäller alla, både invandrare och finländare.

I mitt eget liv syns demokratin på det sättet att jag får ställa frågor och ofta får jag också svar. Vi har alla också många möjligheter att påverka i olika samhällsfrågor. Det är sedan en annan sak om vi verkligen gör det”.

Pauliina Feodoroff,
regissör

“För mig representerar den finländska demokratin det största hindret för att samisk kultur skall kunna utvecklas och bevaras på sina egna villkor.

Ur en samisk synvinkel anser jag att den finländska demokratin största problem är att den aldrig under sin historia har klarlagt sitt juridiska förhållande till samerna. Vi lever som flyktingar på vårt eget område och även i ministerierna ser man oss enbart som finländare, inte som företrädare för en annan kultur. Den finländska demokratin ger mig ändå rätt att yttra mig och jag kan uttrycka min åsikt fritt”.

Marja Vuento,
kriminalöverkonstapel

“Demokratin känns för mig så självklar att det är ganska utmanande att försöka se den. När det gäller det finländska samhället och polisen värdesätter jag särskilt att man kan lita på båda två. Det är demokratin förtjänst. I Finland behandlas varje människa lika, oberoende av kön, religion, samhällelig ställning eller nationalitet.

Demokrati är också det att om jag skulle se att polisen behandlar någon ojämnt så kunde jag ställa till med rabalder om saken utan att få sparken”.

Finland är en rättsstat

Domstolar dömer för brott mot lagen.
Domstolarna är oberoende.
Det betyder att varken statsmakten
eller någon annan del
av förvaltningen kan bestämma
om domstolens verksamhet.
Domstolen är bunden endast av lagen.
Man får inte utöva påtryckning på
domarna och man får inte påverka
deras verksamhet.

Domstolen kan döma endast
för brott som är nämnda i lagen.
För ett brott får man inte dömas
till ett strängare straff
än vad som är fastställt i lagen.

Alla har rätt att få sin sak prövad
utan dröjsmål. Rättegången är oftast
offentlig och målsägande
har rätt att bli hörd.

Man har rätt att överklaga beslut
som fattats i lägre rättsinstanser
eller av myndigheter.

Med alla de här bestämmelserna
kan man garantera att behandlingen
av olika ärenden är rättvis.

I Finland döms ingen till döden
och tortyr är förbjudet.

Medborgaren och lagen

- Domstolen kan besluta om straff för brott mot lagen.
- Beslut om straff kan bara gälla brott som nämns i lagen.

Medborgaren kan påverka

Medborgaren kan påverka beslutsfattandet på många sätt.

Man påverkar också genom de egna handlingarna.

Att köpa och konsumera är handlingar som påverkar allas vår vardag och miljö.

Det är en sorts vardagens politik.

Medborgaren kan också påverka genom att uttrycka sin åsikt offentligt, eller genom att vara i kontakt med de representanter som folket valt.

En central del av den finländska samhällsaktiviteten utövas av olika organisationer.

Partier

Demokratins starkaste aktörer är de politiska partierna.

De samlar medborgarnas åsikter och uppfattningar.

Partierna erbjuder idéer och lösningar på gemensamma frågeställningar.

Partierna eftersträvar beslutanderätt.

De försöker få så många platser som möjligt i riksdagen och i kommunernas fullmäktige.

Partierna försöker också komma in i regeringen, eftersom regeringen är landets allra viktigaste verkställande makt.

Partierna är politiskt ansvariga för sina beslut.

Om något partis politik misslyckas, kan det hända att väljarna inte röstar på det partiet i nästa val.

Arbetsmarknadsorganisationerna

Organisationer som representerar arbetstagare och arbetsgivare, det vill säga arbetsmarknadsorganisationerna, är betydande påverkare. Nästan tre fjärdedelar av alla arbetstagare hör till arbetstagarnas organisationer, det vill säga fackförbunden.

Att man hör till ett fackförbund är vanligare i Finland, än i många andra länder.

Arbetsmarknadsorganisationerna formulerar kollektivavtalen i vilka man har kommit överens om löner, arbetstider och andra viktiga saker som har att göra med arbetet. Kollektivavtalen gäller alla som arbetar inom samma bransch. Avtalen förbättrar arbetstagarnas trygghet.

Arbetsmarknadsorganisationerna förhandlar också med regeringen. Organisationerna kommer till exempel överens med regeringen om hur arbetslivet skall utvecklas och om frågor som rör beskattning.

Medborgarorganisationerna

Enligt grundlagen har Finland mötes- och föreningsfrihet. Den här friheten används flitigt. I Finland finns över 100 000 föreningar.

Det finns många olika slags föreningar och de har många olika slags verksamhet. Vanligast är idrottsföreningar, kulturföreningar, föreningar för fritidsintressen, politiska föreningar och föreningar för lokala samhällsfrågor. På vissa områden, som social- och hälsovården, har organisationernas arbete mycket stor betydelse.

Organisationerna arbetar för de frågor som de representerar. De övervakar att medborgarnas röst hörs i beslutsfattandet. Organisationer från olika sektorer hörs också i den statliga och kommunala beslutsprocessen.

Laura Honkasalo,
författare

“Betydelsen av den finländska demokratin, sett ur min synvinkel, är att jag har det bra eftersom jag är född finländare, ung och välutbildad. Under den demokratiska ytan finns ändå mycket ojämlikhet och alla finländare har det inte lika bra ställt. Ibland upplever jag också motstridigheter i demokratin: även om jag försöker påverka genom att rösta, finns det massor av missförhållanden i samhället. Det gäller till exempel miljöförstöringen, kvinnornas situation i arbetslivet och problem med dagvården”.

Finland är en republik
som styrs demokratiskt.
Makten tillhör folket,
det vill säga oss alla.
Den här broschyren
ger grundläggande information
om hur demokrati, alltså
folkvälde förverkligas i praktiken.

Mera information: www.demokrati.fi
där det också finns lättlästa sidor.

